

**ОЛИМПИАДАТА ПО БИОЛОГИЯ И ЗДРАВНО ОБРАЗОВАНИЕ ПРЕЗ ПОГЛЕДА НА
УЧАСТНИЦИТЕ В НЕЯ**

Албена Йорданова, Калина Димитрова*, Снежана Томова*, Стефан Йорданов**

Медицински факултет, СУ „Св. Климент Охридски“, София 1407, benita1968@abv.bg

* Биологически факултет, СУ „Св. Климент Охридски“, София 1164, kaliun1@abv.bg,

tomovas@abv.bg

** Математически факултет, СУ „Св. Климент Охридски“, София 1164,

stefanyordanov324@gmail.com

Абстракт: Олимпиадите по природни науки не трябва да се приемат като формални дейности на Министерството на образованието и науката, а като форум за изява на ученици със задълбочени интереси в дадена област на познанието. Участието в олимпиада стимулира личностната и творческата активност на учениците. В представената статия е анализирана анкета, която има за цел да получи отговор от участниците на съпътстващите ги в състезанието изживявания, нагласи и настроения. Анкетата е анонимна и съдържа 8 въпроси със затворен или отворен отговор. Въпросите са свързани не само с подготовката на участниците на Националната олимпиада по биология и здравно образование по конкретното биологично съдържание, но и с очакванията им за предстоящото състезание, стратегиите им по време на теоретичния и практическия кръг, с преживените емоции и препоръките им за подобряване на бъдещи олимпиади.

Ключови думи: *Олимпиада по биология и здравно образование, анкета, мнения, препоръки*

Увод: В резултат от дългогодишната ни дейност в областта на олимпийското движение по природни науки, както в национален, така и в международен мащаб, знаем, че участниците в една олимпиада, макар и обединени от една цел - силна мотивация и амбиция да се представят успешно и да заемат призово място в класирането, се различават по начините, с които постигат тази цел. Интересно за нас, като организатори на олимпиадата, е да разберем, как учениците се подготвят за състезанието, както и емоциите, очакванията и стратегиите на участниците по време на самата олимпиада. Това би помогнало както за отстраняване на факторите, които пречат за пълноценната изява на талантливите ни ученици, така и за подобряване на подготовката, организацията и провеждането на бъдещи олимпиади.

По регламент в националния кръг на олимпиадата по биология и здравно образование във втора възрастова група участват 60 ученика, класирани след областния кръг на олимпиадата. За да получим отговор на интересующите ни въпроси подготвихме анонимна анкета, която раздадохме на участниците в Националната олимпиада по биология и здравно образование, проведена през април тази година в гр. Варна. От 60-те финалисти 38 попълниха анкетата и я предадоха след приключване на състезанието.

Анкетата е анонимна и съдържа 8 въпроси (6 от тях са със затворен и 2 са с отворен отговор). На всеки от затворените въпроси са предоставени 8 отговора като участниците могат да изберат само три от тях. За да получим по-точна и ясна картина заложихме лимитирана позиция на всеки от трите предпочитани отговора - всеки ученик трябваше да запише отговорите в желаната последователност в определените за това квадратчета. Въпросите в анкетата са подредени хронологично с цел да получим пълна картина не само за подготовката на участниците на Националната олимпиада по биология и здравно образование по конкретното биологично съдържание, но и очакванията им за предстоящото състезание, стратегиите им по време на теоретичния и практическия кръг, с преживените емоции и препоръките им за провеждането на олимпиадата.

Анализирайки резултатите от проведеното за първи път допитване трябва да отбележим твърде малкия брой на анкетираните участници, недостатъчни за коректен статистически анализ. Въпреки това резултатите от анкетата са представени в проценти, като

се надяваме в следващите години да съберем мненията и на бъдещите участници и да разполагаме с представителна извадка за категорична достоверност на резултатите.

Резултати и обсъждане: В представената публикация са анализирани въпросите от проведената анкета, придружени с кратки коментари.

ВЪПРОС 1. Класиран/а си за Националната олимпиада по биология и здравно образование. Какво те вълнува преди Олимпиадата?

1. Безразлично ти е, тъй като по същото време можеше да бъдеш на мечтаната екскурзия до Париж с приятели.
2. Доволен/а си, защото това ще ти осигури отлична оценка по биология за годината.
3. Радваш се, тъй като отдавна искаш да отидеш във Варна и да видиш морето през април.
4. Притеснен/а си дали ще се справиш – на Националния кръг задачите са доста трудни.
5. Рейтингът ти сред твоите съученици нараства.
6. С нетърпение очакваш състезанието, като си представяш, че ти си фаворит.
7. Започваш усилена подготовка.
8. Похвалите от родителите, близките и приятелите те правят изключително щастлив/а.

№ НА ОТГОВОРА	БРОЙ ОТГОВОРИЛИ УЧЕНИЦИ	%	БРОЙ (%) ОТГОВОРИ ПО ПРЕДПОЧИТАНИЕ					
			ПОЗИЦИЯ 1		ПОЗИЦИЯ 2		ПОЗИЦИЯ 3	
			БРОЙ	%	БРОЙ	%	БРОЙ	%
1.	3	2.88	-	-	2	5.56	1	3.22
2.	5	4.81	-	-	2	5.56	3	9.68
3.	17	16.35	10	27.03	3	8.33	4	12.90
4.	28	26.92	20	54.06	5	13.89	3	9.68
5.	1	0.96	-	-	-	-	1	3.22
6.	7	6.73	2	5.40	4	11.11	1	3.22
7.	26	25.00	3	8.11	17	47.22	6	19.35
8.	17	16.35	2	5.40	3	8.33	12	38.71
Брой отговори	общо 104		37		36		31	

Анализът на резултатите показва, че участниците в олимпиадата по различен начин приемат класирането си - голямата част от тях (26.92%) се притесняват от предстоящото изпитание и на първа позиция поставят отговор 4 (54.06%), но без да губят време започват усилена подготовка (отговор №7 е поставен на втора позиция от 47.22% от учениците). Учениците не са безразлични и към похвалите от родителите и приятелите – отговор №8 е предпочитан отговор за трета позиция от 38.71% от попълните анкетата. Интересно е да отбележим и големия брой участници (16.35%), които се вълнуват повече от предстоящото пътуване до Варна и морския бряг - значителна част от тях са поставили отговор №3 на първа (27.03%) или на трета (12.90%) позиция.

ВЪПРОС 2. След като си разбрал, че си класиран/а за финалния кръг на Националната олимпиада, срещаш познат, който също е класиран. Как реагираш?

1. За теб той е конкурент и ти отбягваш да обсъждате биологични въпроси.
2. Разпитваш го за подготовката му за олимпиадата, но не разкриваш своите планове.
3. Възприемаш го като единомишленик, но не споделяш с него трудностите в

подготовката си.

4. Предлагаш му да си размените задачи и да ги обсъждате заедно.
5. Препоръчваш му най-новата книга със задачи по биология, която си купил скоро.
6. Споделяш проблемите, които имаш и му даваш ценни съвети за това, което би го затруднило.
7. Нямах намерение да влизаш в близък контакт, но го информираш за блестящите си постижения в областта на биологията напоследък.
8. Споделяш само толкова, колкото да разбереш как и по какви теми се готви.

№ НА ОТГОВОРА	БРОЙ ОТГОВОРИЛИ УЧЕНИЦИ	%	БРОЙ (%) ОТГОВОРИ ПО ПРЕДПОЧИТАНИЕ					
			ПОЗИЦИЯ 1		ПОЗИЦИЯ 2		ПОЗИЦИЯ 3	
			БРОЙ	%	БРОЙ	%	БРОЙ	%
1.	1	1.21	-	-	-	-	1	5.26
2.	5	6.10	3	8.57	2	7.14	-	-
3.	13	15.85	9	27.41	3	10.71	1	5.26
4.	20	24.39	14	40.00	3	10.71	3	15.79
5.	13	15.85	2	5.71	8	28.57	3	15.79
6.	20	24.39	5	14.28	9	32.14	6	31.58
7.	3	3.66	1	2.86	-	-	2	10.53
8.	7	8.54	1	2.86	-	-	6	31.58
Брой отговори	общо 82		35		28		19	

Екипната работа е ключова компетентност и формирането ѝ е една от крайните цели в образователната ни система. На нашия въпрос обаче получихме неочаквани резултати: част от анкетираните (24.39%) споделят, че не биха разисквали с конкурент проблемите, които срещат в подготовката си (отговор №3), докато също толкова участници (24.39%) отговарят, че са готови да подпомогнат с ценни съвети на друг участник в олимпиадата (отговор № 6). Хубавото е, че 40.00% от анкетираните са поставили този отговор на първа позиция, докато отговор № 6 е поставян най-често на втора и трета позиция. Горната констатация се подкрепя и от крайно негативния отговор №8, предпочетен едва от 8.54% от анкетираните, които са го поставили на трета позиция.

ВЪПРОС 3. При подготовката решаваш задачите от миналогодишната олимпиада. Най-много ти допадат задачите:

1. с конкретно поставено условие – точно, кратко и ясно: Кой...?, Къде? Какво...? Как? и т.н.;
2. с един верен отговор (част А);
3. с комбинация от отговори (част Б);
4. със схематична рисунка към текста;
5. описващи проблем и изискващи логическо мислене;
6. в които се изисква сравнение, групиране на биологични обекти и процеси;
7. нямаш предпочитание към вида и формата на задачите;
8. харесваш забавните задачи, които разведряват обстановката, но изискват логически обоснован отговор.

№ НА ОТГОВОР А	БРОЙ ОТГОВОРИЛИ УЧЕНИЦИ	%	БРОЙ (%) ОТГОВОРИ ПО ПРЕДПОЧИТАНИЕ					
			ПОЗИЦИЯ 1		ПОЗИЦИЯ 2		ПОЗИЦИЯ 3	
			БРОЙ	%	БРОЙ	%	БРОЙ	%
1.	13	12.50	10	26.32	2	5.56	1	3.33
2.	7	6.73	1	2.63	6	16.67	-	-
3.	17	16.35	9	23.68	6	16.67	2	6.67
4.	15	14.42	6	15.79	3	8.33	5	16.67
5.	22	21.15	9	23.68	9	25.00	4	13.33
6.	10	9.62	-	-	6	16.67	4	13.33
7.	1	0.96	1	2.63	-	-	-	-
8.	21	20.19	2	5.26	4	11.11	15	50.00
Брой отговори	общо 104		38		36		30	

Отговорът на въпрос № 3 е от изключителна важност за нас, с оглед подбора на задачи за бъдещи областни и национални кръгове на олимпиадата. От няколко години екипът ни промени формата на тестовете, които се използваха - съобразихме се със съвременните тенденции и намалихме задачите, изискващи проста репродукция за сметка на тези, които изискват при решаването си логическо мислене, като включваме и задачи с интересни и забавни условия [1]. Отговорите, които анкетираните са предпочели ни показват, че сме на верен път: 21.15% са посочили логическите задачи (отговор №5) като предпочитани от тях, а почти също толкова (20.19%) дават предимство на задачите със забавно съдържание и логически обоснован отговор (отговор №8). Предпочитани като формат са и задачите с комбинирани отговори (16.35%), което ще бъде от значение за съставянето на бъдещите тестове за олимпиади.

ВЪПРОС 4. Как протече подготовката ти за Националната олимпиада във Варна? Запиши най-много три отговора.

Въпросът е със свободен отговор - анкетираните трябва сами да формулират своите отговори, като на всеки беше предоставена възможност за три отговора. Резултатите са представени в следващата таблица:

№ НА ОТГОВОР	ОТГОВОР	БРОЙ ОТГОВОРИ	
		БРОЙ	%
1.	Учебници	20	26.32
2.	Решаване на задачи от минали олимпиади	17	22.37
3.	Самостоятелна работа	13	17.11
4.	Допълнителна литература (източници)	13	17.11
5.	Практическа дейност	6	7.89
6.	Подготовка с учителя	5	6.58
7.	Материали от лятната школа	2	2.63
Брой отговори		76	

Голяма част от участващите са дали по два отговора (47.36%), докато три отговора са дали 21.05 % от участващите. Процентът на далите само един отговор е същият (21.05 %). Основен източник за подготовка остават учебниците, но прави впечатление, че много от анкетираните (22.37%) са използвали за подготовка издания от екипа ни сборник със

задачи от минали олимпиади [2]. Не е изненада, а по-скоро потвърждение на наблюдаваната тенденция в образованието ни, липсата на практическа работа на учениците - само 7.89% от анкетираните посочват, че са се подготвяли и за практическия изпит, който е от изключителна важност както на националните, така и на международните олимпиади по биология.

ВЪПРОС 5. Нощта преди олимпиадата:

1. си разтревожен/а и объркан/а и не можеш да заспиш;
2. многократно препрочиташ записките си;
3. решаваш задачи;
4. спиш спокойно и непробудно;
5. веселиш се до късно с приятели;
6. дискутираш по биологични теми с други състезатели;
7. гледаш филми по различни телевизионни канали;
8. изпитваш непрекъснато глад и изяждаш всичко, което имаш.

№ НА ОТГОВОРА	БРОЙ ОТГОВОРИЛИ УЧЕНИЦИ	%	БРОЙ (%) ОТГОВОРИ ПО ПРЕДПОЧИТАНИЕ					
			ПОЗИЦИЯ 1		ПОЗИЦИЯ 2		ПОЗИЦИЯ 3	
			БРОЙ	%	БРОЙ	%	БРОЙ	%
1.	17	20.00	13	34.21	2	7.14	2	10.52
2.	10	11.76	5	13.16	3	10.71	2	10.52
3.	6	7.06	-	-	5	17.86	1	5.26
4.	16	18.82	14	36.84	2	7.14	-	-
5.	4	4.70	1	2.63	2	7.14	1	5.26
6.	22	25.88	3	7.89	14	50.00	5	26.32
7.	4	4.70	-	-	-	-	4	21.05
8.	6	7.06	2	5.26	-	-	4	21.05
Брой отговори	общо 85		38		28		19	

Големите вълнения преди самото състезание се отразяват върху участниците в олимпиадата - само 18.82% запазват самообладание и спят спокойно. Това е и най-предпочитаният отговор за първа позиция (36.84%). Част от анкетираните са объркани и нервни (отговор № 1 - 20.00%), но най-много са тези, които активно използват времето за дискусии и подготовка (25.88%) макар, че този отговор е предпочетен от половината от анкетираните за позиция 2.

ВЪПРОС 6. Сутринта преди състезанието:

1. очакваш с нетърпение началото;
2. притеснен и неспокоен си;
3. възбудата е толкова силна, че непрекъснато се смееш;
4. спокойно си хапваш закуската;
5. премисляш и си припомняш възлови понятия и процеси;
6. имаш силно главоболие и ти се иска да поспиш;
7. наблюдаваш конкурентите и търсиш начин да ги подразниш и разсееш;
8. искаш да привлечеш внимание и коментираш на висок глас биологични проблеми.

Science & Technologies

№ НА ОТГОВОРА	БРОЙ ОТГОВОРИЛ И УЧЕНИЦИ	%	БРОЙ (%) ОТГОВОРИ ПО ПРЕДПОЧИТАНИЕ					
			ПОЗИЦИЯ 1		ПОЗИЦИЯ 2		ПОЗИЦИЯ 3	
			БРОЙ	%	БРОЙ	%	БРОЙ	%
1.	17	19.10	13	34.21	2	6.25	2	10.52
2.	25	28.09	15	39.47	8	25.00	2	10.52
3.	5	5.62	1	2.63	4	12.50	-	-
4.	16	17.98	9	23.68	5	15.62	2	10.52
5.	16	17.98	-	-	9	28.12	7	36.84
6.	9	10.11	-	-	4	12.50	5	26.32
7.	1	1.12	-	-	-	-	1	5.26
8.	-	-	-	-	-	-	-	-
Брой отговори	общо 89		38		32		19	

От отговорите, дадени от анкетираните, се вижда, че голямата част от тях са притеснени и неспокойни (28.09%), като този отговор е и най-предпочитаният за първа позиция (39.47%). Въпреки притеснението 34.21% от участниците очакват с нетърпение началото на олимпиадата. Състезателният дух на участниците в олимпиадата е налице - 36.84% от анкетираните въпреки напрежението си припомнят и в последния момент възлови понятия и процеси (отговор №4).

ВЪПРОС 7. По време на състезанието:

1. първо набързо прелистваш теста и разглеждаш всички задачи;
2. започваш директно част А и последователно се движиш до края;
3. започваш от част В, защото най-добре е да решиш задачите с отворен отговор, докато не си уморен;
4. прелистваш теста и решаваш по-лесните задачи, а трудните оставяш за накрая;
5. непрекъснато се оглеждаш, за да разбереш до къде са стигнали останалите;
6. съсредоточен си максимално, така че нищо и никой не виждаш и не чуваш;
7. изнервен си и непрекъснато викаш квесторите за обяснение;
8. нарочно вдигаш шум, за да смуцаваш конкуренцията.

№ НА ОТГОВОРА	БРОЙ ОТГОВОРИЛ И	%	БРОЙ (%) ОТГОВОРИ ПО ПРЕДПОЧИТАНИЕ					
			ПОЗИЦИЯ 1		ПОЗИЦИЯ 2		ПОЗИЦИЯ 3	
			БРОЙ	%	БРОЙ	%	БРОЙ	%
1.	18	19.35	16	42.10	1	2.94	1	4.76
2.	28	30.11	15	39.49	13	38.24	-	-
3.	1	1.07	-	-	1	2.94	-	-
4.	15	16.13	4	10.52	5	14.70	6	28.57
5.	3	3.22	-	-	1	2.94	2	9.52
6.	26	27.95	3	7.89	12	35.29	11	52.36
7.	2	2.15	-	-	1	2.94	1	4.76
8.	-	-	-	-	-	-	-	-
Брой отговори	общо 93		38		34		21	

Във всяко състезание стратегията на състезателите е от първостепенно значение за успеха. Анкетираните са предпочели отговорите №2 и №6, които показват стратегията на болшинството олимпийци - без да губят време, максимално мобилизирани и съсредоточени те започват от първата задача и последователно решават всички задачи от теста. Предпочитан от 39.49% от участниците е отговор №2, който е поставен на първа позиция. Фактът, че нито един от анкетираните не е избрал отговор №8, говори за спазване на олимпийския принцип „fair play“ от участниците в Националната ни олимпиада по биология и здравно образование.

ВЪПРОС 8. След състезанието:

1. се чувстваш неудовлетворен от направеното;
2. объркан си и в главата ти е пълен хаос;
3. ясно си спомняш трудните задачи и ги обсъждаш с други състезатели;
4. превъзбуден си и изпитваш необходимост да говориш на висок глас за решените от теб задачи;
5. споделяш с учителя си това, което те е затруднило;
6. оправдаваш се за нерешените задачи с прекомерната им трудност;
7. толкова си ядосан, че определяш нерешените от теб задачи за глупави, тъпи и некоректни;
8. даваш си сметка, че си постигнал това, което можеш;
9. благодариш на учителя за положените от него грижи при подготовката ти.

№ НА ОТГОВОРИТЕ	БРОЙ ОТГОВОРИ	%
1.	13	14.44
2.	12	13.33
3.	14	15.56
4.	1	1.11
5.	22	24.44
6.	2	2.22
7.	-	-
8.	17	18.88
9.	9	10.00
Брой отговори	90	

Въпросът е със свободен отговор без ограничение в броя им, като при това не се изисква подреждане на определени позиции. Общо избраните отговори от анкетираните са 90. Най-голям процент от анкетираните (24.44%) споделят веднага направеното от тях с учителя си и коментират затрудненията си при състезанието. Един от позитивните резултати в проведената анкета покава, че голяма част от участниците в националната олимпиада (18.88%) имат реална самооценка за своите възможности (отговор №8) и предпочитат да споделят и да коментират трудните задачи с други състезатели (15.56%). Радва ни и фактът, че нито един от анкетираните не е посочил отговор №7, което потвърждава и личните ни наблюдения, че учениците честно спазват олимпийските принципи. За съжаление много малък е процентът на учениците, които оценяват оказаната помощ от учителя си по биология при подготовката за състезанието.

Заклучение: Анализът на направената анкета показва, че въпреки всички негативи на образователната ни система, учениците с желание и ентузиазъм се подготвят и представят на трудни и отговорни състезания, като проявяват не само самообладание, амбиция и борбеност, но и толерантност към другите състезатели и завидно добра самооценка за собствените си възможности. Резултатите от анализа на проведената анкета ще бъде от полза както за бъдещите участници, така и на техните учители и на организаторите на олимпиадата за осигуряване на по-добри условия и позитивни нагласи в следващите състезания от подобен ранг.

Цитирана литература

1. Анализ на типовете задачи на Националната олимпиада по биология и здравно образование, 2013 година. Албена Йорданова, Анита Тошева, Илиан Илиев, Румен Тодоров, Светослав Димов, Снежана Томова, Таня Топузова-Христова, Юлиана Атанасова, Science & Technologies, 3 (8), Education, 109-113, 2013.
2. Сборник с теоретични задачи от Олимпиадите по биология и здравно образование - областни и национални кръгове 2011-2014, Йорданова А., Тошева А., Илиев И., Тодоров Р., Димов С., Томова С., Топузова-Христова Т., Атанасова Ю., Издателство Нора 2000 ЕООД, 2015.